

EULOGIUSZ WŁADYSŁAW KLON

**Kora jako wskaźnik wartości hodowlanej drzew
i jakości technicznej drewna
u sosny zwyczajnej**

Кора как показатель лесоводственного качества деревьев и технического качества древесины сосны обыкновенной

Bark as an index of silvicultural value of trees and technical quality of wood in Scots pine

Różnice w wyglądzie kory sosny zwyczajnej intrygowały od dawna leśników i to zarówno praktyków jak i uczonych. Trzeba oddać sprawiedliwość praktykom, że to oni pierwsi zwrócili uwagę na różne typy i formy kory oraz próbowali szukać ewentualnych związków między nimi a cechami determinującymi jakość techniczną drewna i hodowlaną wartość drzew.

U sosny zwyczajnej wszystkich klas wieku występują 2 typy kory: martwicowa w dolnej i lustrzanka w górnej partii strzały. Pękając kora martwicowa może tworzyć 3 różne formy: muszlową, płytową i łuskową.

Prace dotyczące związków między wyglądem kory a innymi cechami drzew sosny zwyczajnej jako pierwszy publikował w okresie międzywojennym w Niemczech W. Seitz (5, 6), następnie badania w wyżej wymienionym zakresie prowadzili m. in. E. Wagenknecht (7) i A. Dengler (1, 2), a po wojnie problemem tym zajął się ponownie w NRD W. Erteld (3, 4). O ile wnioski Seitz'a, który opierając się na formach kory jako cechach genetycznych usiłował wyodrębnić rasy sosny zwyczajnej, wywoływały oprócz głosów aprobaty również szereg poważnych zarzutów i sprzeciwów, o tyle metodycznie prowadzone badania E. Wagenknechta, S. Denglera i W. Ertelda dały szereg interesujących wyników istotnych również dla leśnika-praktyka. Wymienione badania dotyczyły związków między zasięgiem kory martwicowej i lustrzanki, formą kory martwicowej a wiekiem, rytmem rozwoju drzewa, wielkością i strukturą przyrostów rocznych, udziałem drewna późnego, ugałęzieniem i innymi. Dengler badał 52-letnie sosny fińskie i branderburskie oraz stare sosny różnych proveniencji, prace Wagenknechta dotyczyły drzewostanów 31-letnich 7 proveniencji. Erteld prowadził swe badania na drzewostanach przeszłorębnych nadl. Weiswasser w Górnych Łużycach. Wyniki prac wymienionych badaczy można usystematyzować w następujących punktach:

1. Na podstawie wyglądu kory można dokonać oceny dotychczasowego rozwoju osobniczego drzewa, przewidywać jego dalszy przebieg, wnioskować o niektórych jakościowych cechach drewna.

2. Proporcje w udziale powierzchni kory martwicowej i lustrzanki w okrywie strzały są związane z wiekiem drzew. Drzewa starsze mają wyżej sięgającą korę martwicową.

3. Proporcje w udziale powierzchni kory martwicowej i lustrzanki mają również charakter genetyczny. Sosny pochodzące z północy i północnego wschodu mają niżej schodzącą lustrzanekę niż sosny innych proveniencji.

4. Drzewa z nisko sięgającą lustrzanką i dobrymi proporcjami koron okryte korą muszlową lub łuskową w młodości rosną wolniej, długo jednak zachowują zdolność do reagowania wartościowym przyrostem masy na cięcia prześwietlające.

5. Korony tych drzew zbudowane są z cienkich gałęzi.

6. Jakość drewna wymienionych sosen jest wysoka w związku z równomierną grubością słoików rocznych, wyższymi właściwościami mechanicznymi, większym udziałem drewna późnego, brakiem większych sęków, rzadziej występującym zahubieniem.

7. Wysoko sięgająca kora martwicowa w formie płytowej cechuje drzewa, które w młodości rosną bardzo intensywnie i przyrost ten kończą wcześniej.

8. Ich korony zbudowane są z grubych gałęzi.

9. Drzewa takie w późnym wieku reagują słabo lub nie reagują zupełnie przyrostem masy na cięcia prześwietlające.

10. Jakość ich drewna jest niska w związku z nierównomierną grubością słoików rocznych, dużą ilością guzów i grubych, często zepsutych sęków, gorszymi właściwościami mechanicznymi, zahamowaniem procesu tworzenia się drewna późnego w zewnętrznej warstwie bielu, częstym zahubieniem strzały.

Analizując prace wymienionych autorów dochodzi się do następujących wniosków:

Wyniki omawianych badań mają spore znaczenie praktyczne w hodowli i użytkowaniu lasu. Nie potwierdziły one wprawdzie genetycznego charakteru występujących u sosny zwyczajnej form kory, jednak genetyczne uwarunkowanie rytmu rozwoju drzew, które sprawia, że w drzewostanie równowiekowym jedne sosny starzeją się wcześniej od innych, wydaje się bardzo prawdopodobne.

Wysoko sięgająca kora płytowa według Denglera cechuje drzewa stare; chodzi tu niewątpliwie o wiek biologiczny, o starość stadialną. Skoro na podstawie zasięgu kory martwicowej i jej form można wnioskować o cechach rytmu rozwoju drzewa i jego możliwościach produkcyjnych w perspektywie, zasięg ten i formy powinny być jednymi z kryteriów wyboru drzew faworyzowanych w zabiegach pielęgnacyjnych oraz powinny być pomocne w wyborze drzew nasiennych. Zasięg lustrzanki i formy kory martwicowej mogą stanowić również pewien wskaźnik do wstępnej oceny jakości drewna na pniu przy sporządzaniu szacunków brakarskich.

LITERATURA

1. Dengler A. — 52 jährige finnische und märkische Kiefern im Forstamt Eberswalde. „Zeitschrift für Forst und Jagdwesen“, 69, 1937.
2. Dengler A. — Über Platten- und Schuppenborke bei der Kiefer. „Zeitschrift für Forst- und Jagdwesen“, 70, 1938.
3. Erteld W. — Die Bedeutung der Spiegelrinde an der Kiefer. „Die Sozialistische Forstwirtschaft“, 13, 1963.
4. Erteld W. — Entwicklungspänologie Oberlausitzer Altkiefern. „Archiv für Forstwesen“, 15, 1963.
5. Seitz W. — Die Plattenkiefer und Schuppenkiefer. „Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft“, 37, 1926.
6. Seitz W. — Unsere Edelkiefern. „Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft“, 45, 1933.
7. Wagenknecht E. — Untersuchungen über Spiegelrindenanteil verschiedener Kiefernrasen im Zusammenhang mit der Ästigkeit. „Zeitschrift für Forst- und Jagdwesen“ 1939.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 13 marca 1975 r.